

TÜKENMEZ KALEM, TÜKENMEZ İNSANLIK

Güncel Önkal*

İnsan olmak ne demektir? Bunu yüzyıllar boyunca aradılar filozoflar ancak ne açıklama getirilmiş olsa da insan olma kavramının içini tam anlamıyla dolduramadılar, insanı sorgulaya sorgulaya tüketemediler. Sanatın, yazın alanının her dalında belki de milyonlarca insanlık durumu anlatıldı da yine de tükenmedi kalemler. *Homo Faber!* Kalem tutan elleri ile insan her derdini, her sevincini, her çıkmazını yazdı sayfalarına.

Genel anlamda insanoğlunun hesabını vermesi gereken, kalemleri yoran dertleri felsefe açısından şöyle özetleyebiliriz:

1. *Doğayı anlamak*: Doğanın neresindeyim? Doğayı nasıl anlarım? Doğada en gelişmiş canlı gerçekten ben miyim? Eğer ben doğanın efendisiysem doğadaki hareket ettirici ve beni aşan bir düzeni nasıl temellendirebilirim? (Doğa Felsefesi, Din Felsefesi, Kosmolojik Açıklamalar)
2. *Kendini anlamak*: Ben kimim? İnsan olmak ne demektir? Öteki/başkası beni nasıl görüyor? Yaşamamın anlamı nedir? Neden varım? Nasıl bir hayat yaşamalıyım? (Ahlak Felsefesi)
3. *Toplumunu anlamak*: Neden toplum olarak yaşıyoruz? İçinde bulunduğum toplumda birey olmak ne demektir? Toplumsallık benim birey olma durumumu nasıl etkiler? Devlet ile varoluşsal ilişkimin boyutları nelerdir? Toplumdaki eğilimler ve tüketim kültürü beni nasıl etkiliyor? (Siyaset Felsefesi, Modernizm Eleştirileri)
4. *Bilgiyi anlamak*: Genel-geçer bir bilgi var mıdır? Dış dünyada olup bitenin dilde varolması ne demektir? Nesnelerin zihnimdeki nesne olduğunu nasıl anlarım? (Bilgi Felsefesi, Dil Felsefesi)
5. *Kültürünü anlamak*: Oluşturulan kültür içerisinde nereden nereye gelmişiz? Sanat eserlerinin amacı, anlatmak istedikleri ve dönüşümleri nelerdir? Duygularımın ifadeleri duygularımı ne kadarını karşılıyor? (Kültür Felsefesi, Sanat Felsefesi, Yazın Felsefesi)

Görülebileceği gibi felsefenin ilgili kılınamayacağı bir insanlık probleminin varlığını düşünmek çok zor olur. Her insanlık durumu aslında felsefesi yapılabilecek bir malzemedir filozof için. Filozofların asıl çabası edebiyatçılardan pek de ayrı tutulamaz: Mutluluk, daha çok mutluluk... Tükenmeyen kalemlerin tükenmeyen umutları yazdığı satırlarda hep aranmaz mı mutluluk? Filozoflar tarafından da altı çizilenler sorularımızdır; tükenmek bilmez mutluluk arayışımızda yanıtlardan çok soruların önemli olduğudur. Öyle ki “sorgulanmamış bir yaşam yaşamaya değmez”.

İnsanlık muhasebemiz o kadar kabarık ki: Alacaklar, borçlar, emanette olanlar, kısa/uzun vadeli borçlar... Ancak tüm bu muhasebe kalemlerimizde tek bulunmayan umutlarımız. Unutulmamalıdır ki, insan olmak senin benim yaptıklarımızla tükenecek gibi değildir. İnsanlık değerleri kavramlara sığmayacak kadar engin, tanımlarla paketlenemeyecek kadar derin, durumlara sığmayacak kadar çeşitlidir.

İnsanlığın iyi yüzünü belki de çok az yaşadık. Savaşlar, kargaşalar, paylaşamayanlar... kapladı zihnimizi, tarih bilincimizi. “İyi örnekler” dediklerimiz ise adeta küçücük birer damlacıktı insanlık okyanusundan. Okyanusunun dalgalarından ise insanoğlu ahlakını kurdu, onun için insan fazlasıyla kendisini, çevresini, başkasını, kısaca yaşamının neliğini anlamaya adadı kendisini. Kavramlarla ve teorilerle tükenmez insanlık idealleri

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü, gonkal@metu.edu.tr

karşısında “Aklını kullanma cesaretini göster!” diye haykırdı Kant aydınlanma parolası olarak. İnsan aklını kullanarak bulacaktı doğru yolunu ve umutlarının, sorularının karşılığını.

Kendi aklını kullanma cesareti beraberinde bireysellik kavramını yaşamımıza bir motif gibi işler. Artık insanlığın tükenmez serüveninde birey olarak kaygılarımız ve sorularımız önemli hale gelmiştir. Ne yapamadığımız bizi ele verir, ne yaptığımız değil. Aydınlanma yaşayabilmemiz için neleri şimdiye kadar yapamadığımızı listelemeliyiz. Neleri istedik ancak yapamadık? Bu benliğimizin çıkmazlarını gösterir. Felsefe ile haşır neşir olan insanların etkinlikleri, yaşam tarzları her zaman başka kişilerce (ancak bireyselleşememiş sıradan insanlarca) eleştirilir ve değersiz görülür. Ancak bazı bilgilerin pratik yararı yoktur. Size ne yaptığımız sorulduğunda, felsefe gibi genel bir bilgi edinme, bilgelik arayışının hemen doğrudan görülebilecek yararlarını göstermeniz zordur. Felsefe ile ilgili kazanımlarınızı ancak bu konuda algıları açık insanlar ile paylaşabilirsiniz. Onun içindir ki kalemler tükenmezcesine sonsuz bir sabırla bu tecrübeleri paylaşacak okurları ile buluşur yüzyıllardır.

Felsefenin insanlığa öğrettiği en büyük erdemlerden birisi *kavramsallaştırma* çabasıdır. Alışkanlıklarla kazanılanları değiştirmeye gönüllü olmak; iradeyi bu yönde kullanmaya talip olmaktır. Kavramsallaştırmayı *içselleştirebilirsek* düşünce dünyamız da rahatlar. Çünkü düşüncelerimiz kulaktan dolma bilgilerle, eksik tümevarımsal çıkarımlarla, kalıplaşmış dogmalarla işgal edilmiştir. Bize verili olanları olduğu gibi kabullenmemek onları kendi yaşam tavrımızda tutarlı bir yere oturtabilmek kavramsallaştırmak demektir. Örneğin; toplum tarafından “iyi” olarak nitelendirilen bir durumun hangi özellikleri açısından benim yaşamımda gerçekten iyi olduğunun hesabını verebiliyorsam iyi artık benim için bir kavram haline gelmiştir. Günlük hayatımızda bu türden felsefi bir tavrı edinirsek işte o zaman kavramsallaştırmalarımız düşünce dünyamızda rahatlamaya yol açar. Düşününüz, günlük hayatta alışkanlık eseri kullandığımız pek çok sözcük aslında derin anlamlara sahiptir. Derin anlamlarla iş görmeyen zihinlerin dayatmalarına böylelikle “hayır!” diyebiliriz. Felsefenin tükenmez serüveni de insanın bunları sorgu konusu etmesinden beslenir.

Tükenmez kalemler enerjisini aykırı olmaktan alır. Bizim kültürümüzde mahcubiyet bir erdem gibi kullanılmakta ve bizleri sorgulamaktan alıkoymakta ve edilgen kılmaktadır. Oysaki mahcup olmak ilerlemeye yol açmalıdır. Çocuklarımızı kültüre ve bilgiye vermedikleri önemden dolayı mahcup ederseniz, okumalarını arttırmaya, genel kültürlerini yükseltmeye yol açabilirsiniz. Artık bir işe başvuru yapıldığında “diğer kişilerden senin farkın nedir?” sorusuna yanıtları birden çok olanlar tercih ediliyor. Tercih edilebilmek, zeka ve bilginin dışında yaratıcılığını kavramlarla beslemiş insanların erdemidir. Kavramlarla uğraşmamız başkalarınca değerli görülmediği için *yaratıcı düşünceyi* geliştirmek de pek anlamlı ve değerli görülmemektedir.

En baştaki sorumuzu tekrarlırsak, en zor soru insan olmanın ne olduğunu kendimizce tanımını yapabilmemizdir. Bu noktadaki tanımımızdır bizi ele veren. Tanımlamalarımızın bireyselliği, bu tanımları yüzyıllardır yapan tükenmez kalemlerin şaheserlerinin birikimini barındırdıkça evrensel kılınabilir. Sözün özü, bol bol okumak, insanlık serüveninin geçmişini bilmek bugünün ve geleceğin ipuçlarını verir bizlere. Mutluluk kaliteli düşüncelerle yaşamımızı zenginleştirme sanatıdır. Felsefe yaşam sanatının saf metodunu verir, bireylerarası diyalogun yolunu açar. Felsefeye şimdi daha çok ihtiyacımız var: Kalemlerin ve insanlığın tükenmemesi dileğiyle...